

Latvijas Universitātes 69.zinātniskā konference
Bioloģijas sekcija, Zooloģijas un dzīvnieku ekoloģijas apakšsekcija, 2011. gada 3.-4.februāris

MEŽA PĪLES *ANAS PLATYRHYNCHOS* LIGZDOŠANAS FENOLOĢIJA UN TO IETEKMĒJOŠIE KLIMATISKIE FAKTORI

Mārcis TĪRUMS

LU Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte
Adrese: Alberta iela 10, LV- 1010, Rīga, Latvija
e-pasts: marcis@lob.lv

Artūrs LAUBERGS

LU Bioloģijas fakultāte,
Adrese: Kronvalda bulv. 4, LV- 1586, Rīga, Latvija
e-pasts: Sb10082@lanet.lv

Šobrīd liela uzmanība tiek pievērsta globālajām klimata izmaiņām un tās ietekmei uz augiem un dzīvniekiem. Zinātnieki ir noskaidrojuši, ka putnu ligzdošanas sākums un olu dēšanas laiks pēdējās desmitgadēs, ziemas un pavasara sezonai kļūstot siltākai, ir kļuvis agrāks. Daudzi putni ir pielāgojušies klimata reģionālajām atšķirībām, tajā skaitā arī meža pīles *Anas platyrhynchos*. Liela daļa pētījumu par ligzdošanas fenoloģiju un perēšanas sekmēm tiek pētīta putniem, kas ligzdo būrīšos, piemēram, melnais mušķērājs *Ficedula hypoleuca*, lielā zīlīte *Parus major*.

Pētījuma mērķis ir noskaidrot, vai klimata izmaiņas ietekmē meža pīļu olu dēšanas laiku un vai putni spēj pielāgoties pavasara gaitai un sāk perēt agrāk, ja pavasaris iestājas agrāk.

Meža pīle ir viens no pirmajiem gājputniem, kas pavasarī, parasti martā, aprīļa sākumā tiklīdz parādās no ledus brīvas teritorijas upēs, ezeros vai dīķos, ierodas savās ligzdošanas teritorijās. .

Meža pīļu ligzdošanas fenoloģijas analīzei par pamatu izmantoti dati no diviem parauglaukumiem Tukuma un Saldus apkārtnē, kur izvietotas mākslīgās ligzdas meža pīlēm, par laika periodu no 2005. līdz 2010.gadam. Mākslīgo ligzdvieta parauglaukumi izveidoti jau 1999.gadā Engures un Kaņiera ezeros un Zvirgzdu dīķī. Saldus parauglaukumā pirmās ligzdvieta uzstādītas 2001.gadā. Sākotnēji ligzdvieta likšana tika uzsākta ar mērķi palielināt ligzdojošo meža pīļu ligzdošanas sekmes, kuras dabiskajās ligzdās reti kad pārsniedza 25%.

Kopš 2005.gada, kad sāka ligzdvieta kontrole vairākkārt sezonā, katrai kontrolētajai ligzdai noteikta aizperētības stadija, kas savukārt dod iespēju aprēķināt pirmās olas dēšanas datumu.

Katru gadu kontrolēti vidēji 96 meža pīles dējumi, bet turpmākai analīzei izmantota informācija par vairāk kā 400 pirmajām izdētajām olām.

Meteoroloģiskai informācijai par pētāmo laika periodu izmantoti dati no Mērsraga meteoroloģiskās stacijas. Analīzē izmantoti rādītāji par diennakts vidējo, maksimālo un minimālo gaisa temperatūru, sniega segas biezumu, nokrišņu daudzumu un jūras ūdens temperatūru no februāra līdz maijam, kā arī laiku, kad ledus izgājis no upēm. Dati par meteoroloģisko informāciju ņemti no Latvijas Vides ģeoloģijas un meteoroloģijas centra arhīva, bet informācija par meža pīļu ligzdošanu no LU Bioloģijas institūta pētījumiem.

Visagrāk pīles sākušas dēt 2007. un 2008.gadā, jau 18.martā. Savukārt 2006.gads bijis visvēlākais. Sešu gadu periodā pirmā ola vidēji izdēta 4.aprīlī. Katra gada pirmā ola tiek izdēta 5-8 dienas pēc tam, kad vidējā gaisa temperatūra ir sasniegusi 0° C.

Meža pīlēm neveiksmīgākais bijis 2008.gads, kad daļa pīļu pirmās olas izdējušas jau marta vidū, bet marta beigās izveidojusies 20 cm bieza sniega sega. 2008.gadā pirmie 15 dējumi izdēti laikā, kad vidējā gaisa temperatūra no 20. līdz 28.martam pazeminājās zem 0° C grādu robežas, sasniedzot minimālo temperatūru -7,2° C.

Vidējā gaisa temperatūra laikā, kad tiek izdētas pirmās olas ir robežās no +3,6 līdz 5,5° C. Visvairāk – 26 reizes pirmā ola izdēta dienā, kad vidējā gaisa temperatūra sasniegusi +4,8° C, bet vienā gadījumā pirmā ola izdēta, kad vidējā diennakts gaisa temperatūra pazeminājusies līdz -2,9°C.

Pētāmajā 6 gadu periodā ir atrastas statistiski būtiskas likumsakarības starp gaisa temperatūru 7 dienas pirms olu dēšanas uzsākšanas un dienu, kad izdēta pirmā ola. Visciešāko korelācijas koeficientu uzrādīja pirmo olu dēšanas datuma salīdzinājums ar diennakts maksimālo gaisa temperatūru. Likumsakarības starp nokrišņu daudzumu, sniega daudzumu un pirmās olas izdēšanu nav atrastas.